בְּכוֹר וּמַעֲשֵׂר שהם גם כן קרבנות הנכללים בשם זבח דְּחָלְיִן עַל בַּעַל מוּם קָבוּעַ, וחלה עליהם קדושת הגוף וְאֵין יוֹצְאִין אחר פדיונם לְחוּלִּין לגמרי עד שיהיו מותרים לִיגָּזּוּ וְלִיעָבֵד, ואם כן אי אפשר לכלול ולומר ששם תמורה חמור משם זבח, שבשם זבח לא חלה קדושת הגוף על בעלי מומים, אֶלָּא על כרחך שֵׁם זֶבַח לֹא קָתָנֵי, וזבח האמור בברייתא הוא זבח מסוים, או פרו של כהן גדול או אילו.

שואלת הגמרא: וּמַאי שְׁנָא – מדוע באמת לגבי תמורה נקט התנא 'שם תמורה' הכולל את כל סוגי התמורות, וגבי זבח נקט רק סוג מסוים של זבח ולא כלל את כל סוגי הזבחים. מתרצת הגמרא: לגבי תְּמוּרָה, שֵׁם תְּמוּרָה אַחַת הִיא – שבכל סוגי התמורות יש את כל ארבעת החילוקים שמנה התנא שבהם התמורה חלוקה מזבח, שלשה חומר בזבח ואחד חומר בתמורה, שכל התמורות אינם שייכים בציבור ואינם דוחים שבת וטומאה, ואינם עושים תמורה, וקדושתן חלה על בעלי מומים להיאסר בגיזה ועבודה לאחר פדיונם, אבל לגבי זֶבַח לא היה יכול התנא לנקוט שם זבח, שהרי אִיכָּא בְּכוֹר וְאִיכָּא מַעֲשֵׂר שגם הם נכללים בשם זבח והם אינם חלוקים מתמורה לגבי חלות קדושתן על בעלי מומים, אלא הם דומים לתמורה לענין זה, לכך לא יכול היה התנא לנקוט שם זבח, אלא נקט אחד מסוגי הזבח או פר יום הכיפורים או אילו, כמו שהתבאר לעיל.

מקשה הגמרא: וְלֵרַב שֵׁשֶׁת, אֲדַמְּסוֹקִים לָהּ לזבח האמור בברייתא בְּאֵילוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, לוֹקְמָהּ בְּפֶסַח, שגם קרבן פסח חמור מתמורה בדברים האמורים בברייתא, דְּדוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטּוּמְאָה מפני שזמנו קבוע, וְעוֹשֶׂה תְּמוּרָה דְּקָרְבַּן יָחִיד הוּא. מתרצת הגמרא: קָסָבַר התנא של הברייתא כרבי יהודה שאמר אֵין שׁוֹחֲטִין הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד אלא על חבורה, ואם כן לא מצאנו שהפסח עושה תמורה, שהרי הוא תמיד קרבן השותפין שאינו עושה תמורה.

שואלת הגמרא: וְנוֹקְמֵיהּ בְּפֶסַח שֵׁנִי שאינו בא דווקא בחבורה, והרי זה קרבן יחיד ועושה תמורה. מתרצת הגמרא: פסח שני מִי דָּחֵי טּוּמְאָה, הרי המשנה במסכת פסחים (צה.) סתמה שפסח שני אינו דוחה טומאה, ולכך הזבח האמור בברייתא שאחד מחומרותיו הוא שדוחה טומאה, אי אפשר לפרשו בפסח שני.

הגמרא מבארת את הברייתא המובאת לעיל (נ.), 'אמר לו רבי מאיר והלא פר יום הכיפורים וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה, אמר לו רבי יעקב והלא פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים וחגיגה דקרבן ציבור ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה': אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרָבָא, וְתָנָא, מַאי שְׁנָא קרבן פֶּסַח דְּקָרֵי לֵיהּ קָרְבַּן יָחִיד וּמַאי שְׁנָא קרבן חֲגִיגָה דְּקָרֵי לָהּ קָרְבַּן צִיבּוּר, אִי נאמר שהתנא קורא לחגיגה קרבן ציבור מַשּׁוּם דְּאָתֵי בְּכָנּוּפְיָא – באסיפת העם ברגלים, ואף שכל אחד מביא קרבן לעצמו, כיון שכל ישראל באים יחד נחשב קרבן ציבור, פֶּסַח נַמִּי אָתֵי בְּכָנּוּפְיָא, והיה לו לתנא להחשיבו קרבן ציבור, ומדוע אמר התנא בברייתא שפסח קרבן יחיד הוא. אמר לו רבא, אֵיכָּא פֶּסַח שֵׁנִי דְּלָא אָתֵי בְּכָנּוּפְיָא, שאין כל ישראל מביאים פסח שני, אלא מי שלא הביא בראשון, ונקרא קרבן יחיד, ו'פסח' שאמר התנא בברייתא היינו פסח שני. אָמַר לֵיהּ רב הונא בריה דרב יהושע, אִם כֵּן שפסח האמור בברייתא הוא פסח שני, יְהָא דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת הַטּוּמְאָה כדברי הברייתא שדוחה את הטומאה, ולעיל נתבאר בגמרא שאינו דוחה את הטומאה, אָמַר לֵיהּ רבא, אֵין – התנא השונה ברייתא זו אבן סובר שפסח שני דוחה את הטומאה, שכן מצינו שנחלקו בזה בברייתא להלן, וסובר הוא כְּמַאן דְּאָמַר דָּחֵי, דְּתַנְיָא, פֶּסַח שֵׁנִי דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת וְאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף דּוֹחֶה אֶת הַטּוּמְאָה.

מבארת הגמרא את טעמי מחלוקתם: מַאי מַעֲמָא דְּתַנָּא קַמָּא שאין פסח שני דוחה את הטומאה. אָמַר לָךְ, מִפְּנֵי טוּמְאָה דְּחִיתֵיהּ, כלומר שהתורה הקפידה שלא יעשה פסח בטומאה, ובשביל כך דחתה התורה את הטמאים מפסח ראשון כדי שלא יעשו פסח בטומאה, וְאתה אומר שֶׁיַּעֲשֶׂה פסח שני בְּטוּמְאָה, אם כן מה הועלנו במה שדחינוהו. וְרַבִּי יְהוּדָה הסובר שפסח שני דוחה טומאה אָמַר לָךְ, מהפסוק למדים שדוחה טומאה, דְּאָמַר קְרָא בפרשת פסח שני (במדבר ט יב) 'כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ', ומשמע שבפסח שני נוהג כל חוקת פסח ראשון, מה פסח ראשון אין מבטלים מצות הפסח, ואפילו היו כל הציבור טמאים מקריבים, אף פסח שני אין מבטלים אותו וַאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה מקריבים אותו, ועל סברת תנא קמא משיב רבי יהודה, אמנם הַתּוֹרָה הֶחֱזִירָה עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ בְּטָהֳרָה ואם לא היה טהור בראשון נתנה לו התורה זמן לפסח שני להיטהר ולהקריב בטהרה, אבל אם לֹא זָכָה להיטהר ולעשותו בטהרה יַעֲשֶׂנּוּ בשני בְּטוּמְאָה.

הגמרא חוזרת לדון בספיקו של רבי אליעזר (לעיל נ:) אם פר יום הכיפורים עושה תמורה, וביארה הגמרא לעיל שצדדי הספק הם האם אחיו הכהנים מתכפרים בקביעות גמורה עם הכהן גדול, ונחשב הפר כחטאת השותפין שאין עושה תמורה, או רק אגב הכהן גדול, ונחשב הפר כחטאת יחיד ועושה תמורה. שואלת הגמרא: וְתֵיפּוֹק לִי שיש לפשוט את הספק שודאי נחשב הפר רק של הכהן גדול, דַּ"אֲשֶׁר לוֹ' אָמַר רַחֲמָנָא לגבי הבאת הפר, ולמדים מזה שמְשֻׁלָּו הוּא מֵבִיא, דְּתַנְיָא בברייתא, כתוב (ויקרא טז ו) 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ', ולמדים מכך שאת פר החטאת מְשֻׁלָּו – מממונו הוּא מֵבִיא וְלֹא מְשֻׁלָּו צִיבּוּר, יָכוֹל לֹא יָבִיא מִשֶּׁל צִיבּוּר – כל ישראל, מפני שֶׁאֵין הַצִּיבּוּר מִתְכַּפְּרִין בּוֹ, וכמו שכתוב (שם) 'וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ', אֲבָל יָבִיא מִשֶּׁל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֲרֵי אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בּוֹ, שכל הכהנים מתכפרים בפר זה על חטא טומאת מקדש וקדשיו, תַּלְמוּד לוֹמַר מכך שבהמשך (שם טז יא) נאמר שוב 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ' בא למעט שלא יביא גם מאחיו הכהנים, יָכוֹל לכתחילה לֹא יָבִיא משלהם, וְבדיעבד אִם הֵבִיא כָּשֵׁר, תַּלְמוּד לוֹמַר שוּב בהמשך הפסוק 'וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ', שֶׁנָּה הַכָּתוּב עָלָיו לְעַכֵּב שצריך להביא דווקא משלו, ואם הביא משלהם אף בדיעבד פסול. ומזה שהקפידה התורה כל כך שהפר יהיה משלו, יש ללמוד שעיקר החטאת שלו ומכפר רק עליו בקביעות, אולם שאר אחיו הכהנים מתכפרים רק אגבו, ודינו כקרבן יחיד ועושה תמורה.

דוחה הגמרא: וְלִיתַּעֲמִיךְ שאתה סובר שקרבן יחיד הוא, אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, אִי לָאו דְּקָנוּ בְּגַוֵּיהּ – אם לא שיש להם חלק בו, הֵיכִי מְכַפֵּר לְהוּ אף אגבו, אֶלָּא בהכרח צריך לומר שאף שהפר בא מממונו של אהרן, שַׁאנֵי בֵּי נָזְפָא – בית אוצרו, כלומר ממונו דְּאַהֲרֹן, דְּאַפְקְרֵיהּ רַחֲמָנָא גַּבֵּי אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, והתורה הקנתה להם חלק בפר כדי שיוכלו להתכפר בו, הָכָא [גַּבֵּי תְּמוּרָה] נַמִּי – לענין שיעשה תמורה גם כן נאמר שַׁאנֵי בֵּי נָזְפָא דְּאַהֲרֹן דְּאַפְקְרֵיהּ רַחֲמָנָא גַּבֵּי אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, והתורה הקנתה להם חלק בו בקביעותו של הפר, והרי זה קרבן השותפין ואין עושה תמורה.

משנה

המשניות שלפנינו עוסקות במנין הפרוכות שבבית שני והאופן שהיו פרוסות, וכיצד היה הכהן הגדול נכנס דרכן לקודש הקדשים. הָיָה הכהן גדול נכנס וּמְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל ובידיו מחתת הגחלים וכף הקטורת, עַד שֶׁהיה מַגִּיעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכֹת שהיו פרוסות על פני רוחב ההיכל מצפון לדרום [בבית שני], הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּבֵינֵיהֶן – בין שתי הפרוכות היה רווח אַמָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לֹא הָיְתָה שָּׁם בין ההיכל לקודש הקדשים אֶלָּא פָּרוֹכֶת אַחַת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר במשכן (שמות כו לג) 'וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים', הרי שלא הצריכה התורה אלא פרוכת אחת כדי להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, וכן בבית המקדש די בפרוכת אחת להבדיל ביניהם.

גמרא

מקשה הגמרא: שַׁפִּיר קָאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבָּנָן – השיב להם כהלכה, שכן מוכח בפסוק שדי בפרוכת אחת כדי להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים, ומה ישיבו חכמים על הפסוק. מתרצת הגמרא: וְרַבָּנָן אָמְרֵי לָךְ, אין הוכחה מפסוק זה, שכן הָנֵי מִילֵּי שדי בפרוכת אחת, רק בְּמִשְׁכָּן שידעו היכן סיום הקודש ותחילתו של קודש הקדשים, אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, בֵּינּוֹן דְּלֹא חֲזֵי – כיון שלא היתה שם אַמָּה טְרָקְסִין – כותל בעובי אמה שהיה מבדיל בין הקודש לקודש הקדשים כפי שהיה בבית ראשון תחת הפרוכת שבמשכן, וּבְמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן בלבד הוּא דַּהֲוַאי הכותל להפסיק ביניהם. וְאִיסְתַּפְקָא לְהוּ לְרַבָּנָן – ונסתפקו חכמים בבית שני בְּקִדּוּשָּׁתֵיהּ של האמה, היינו מקום הכותל שהיה בבית ראשון, אִי קדושתו כְּלִפְנִים – בקודש הקדשים, ואם כן צריכים להעמיד את הפרוכת בקצה החיצוני של אמה זו לצד ההיכל, אִי קדושתו כְּלַחוּץ – כהיכל, וצריכים להעמיד את הפרוכת בקצה הפנימי סמוך לקודש הקדשים. וְעֲבוּד – ועשו מחמת הספק שְׁתֵּי פָּרוֹכוֹת זו לפנים מזו, אחת בצד החיצוני של האמה לצד ההיכל, ואחת בצד הפנימי שלה לצד קודש הקדשים, שעד הפרוכת החיצונה ודאי היכל הוא, ולפנים מהפרוכת הפנימית ודאי קודש הקדשים הוא.

תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּין הַמְּזוּזָה הפנימי לַמְּנוֹרָה בצידו הדרומי של ההיכל, הָיָה הכהן גדול מְהַלֵּךְ בדרכו לקודש הקדשים, לאחר שנכנס להיכל מן המזרח, עד שהגיע לפתח של הפרוכת שבצד מערב סמוך לדרום, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הכהן גדול היה מהלך בצד הצפוני של ההיכל, בֵּין הַשֻּׁלְחָן שבצפון לַמְּזוּזָה שדרומי ממנו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שהיה מהלך בקצה צפונו של ההיכל בֵּין הַשֻּׁלְחָן לְכוֹתֶל ההיכל הצפוני.

מבררת הגמרא: מַאן – מיהו התנא שהוזכר בשם יֵשׁ אוֹמְרִים. **מבארת הגמרא:** אָמַר רַב חִסְדָּא, רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר פִּיתְחָא בַּצָּפוֹן קָאֵי – הפתח בפרוכת שדרכו היה הכהן נכנס מההיכל לקודש הקדשים היה בצפון ההיכל ולא בדרומו.

הגמרא מפרשת את השיטות האחרות השנויות בברייתא: וְרַבִּי יְהוּדָה שסובר שהכהן היה מהלך בדרום ההיכל, אָמַר לָךְ – יאמר לך שהוא סובר פִּיתְחָא בַּדָּרוֹם קָאֵי – שהפתח שבפרוכת שדרכו נכנס מההיכל לקודש הקדשים היה בדרום ההיכל, ולכן היה הכהן מהלך בדרום ההיכל עד שמגיע לפתח שבפרוכת.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר שאומר שהיה מהלך בין השולחן למזבח, כְּמַאן סָבְרָא לֵיהּ – כדעת מי מהתנאים הוא סובר בפתח הפרוכת. אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה סָבְרָא לֵיהּ שפתח הפרוכת היה בדרום, נַיְיעוּל כְּרַבִּי יְהוּדָה – היה הכהן צריך להכנס בצד דרום של ההיכל בין המזבח למנורה, וְאִי כְּרַבִּי יוֹסֵי סָבְרָא לֵיהּ – שהיתה פרוכת אחת והפתח בצפון, נַיְיעוּל כְּרַבִּי יוֹסֵי – היה הכהן צריך להכנס לקודש הקדשים דרך צפון ההיכל בין השולחן לכותל הצפוני.

מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם רבי מאיר כְּרַבִּי יוֹסֵי סָבְרָא לֵיהּ שפתח הפרוכת היה בצפון, והיה לו ללכת בצד צפון של ההיכל. וְאָמַר לָךְ רבי מאיר הטעם שמהלך בין השולחן למזבח ולא בין השולחן לכותל הצפוני, משום שעשרת הַשּׁוּלְחָנוֹת שעשה שלמה היו מונחים בהיכל בשתי שורות של חמשה חמשה שולחנות, ולרוחבו של ההיכל בין צָפוֹן וְדָרוֹם היו ארכם של השולחנות מוּנָּחִין, ורוחב ההיכל מצפון לדרום הוא עשרים אמה, והשולחנות ארכם שתי אמות, נמצא שאורך חמשה שולחנות הוא עשר אמות, והיו מונחים בעשר אמות הצפוניים שבהיכל, וּמַפְסְקָא לֵיהּ שֻׁלְחָן – ושתי שורות השולחנות הללו מפסיקות את הדרך, וְלֹא מִתְעַיֵּיל לֵיהּ – ואינו יכול להכנס בין השולחן לכותל הצפוני, כיון שהיו צמודים לכותל, ולכך אמר רבי מאיר שהכהן היה מהלך בין השולחן למזבח שעמד במרכזו של ההיכל.

יישוב נוסף: וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם סובר רבי מאיר שהעשרה שולחנות בין מִזְרָח וּמַעֲרָב היו מוּנָּחִין לאורך ההיכל, והכהן היה יכול לעבור בין השולחנות לכותל הצפוני, וּמְשׁוּם כבוד שְׁכִינָה ששורה בקודש הקדשים, לָאו אוֹרַח אַרְעָא – אין זה דרך ארץ